

153/5

RAPORT POLITYCZNY

C. O. K.
K. M. J.

aa/ks

K i j ó w, 21.XII. 1918.

Z chwilą przybycia na teren Ukrainy pierwszych wiadomości o zwycięstwie zupełnem koalicji - hetman, chcąc ratować swoje położenie, wydał słynną Hramotę o federacji z Rosją. Rezultatem tego był upadek gabinetu koalicyjnego Lizohuba, składającego się z 8-łu Rosjan i 7-łu Ukraińców. Gabinet ten, jak już meldowałem, nie mógł długo się utrzymać - zbyt jaskrawe były różnice.

Hetman, starając się odgadnąć tendencje koalicji, wyraźnie odrzucił swój plan szczyk niepodległościowca ukraińskiego i oparł się na sferach rosyjskich.

Nowo utworzony gabinet składał się wyłącznie z Rosjan, na czele był Gerbel, minister aprowizacji, członek bloku monarchicznego; ministerjum spraw wewnętrznych objął znowu Igor Kłstjakowski ministerjum spraw zagranicznych objął Afanasjew. Wogóle cały gabinet składał się z kandydatów sfer rosyjskich - głównie Protofisu. Naprawdę hetman i cały jego rząd, z chwilą wybuchu powstania Ukraińców - co było zupełnie naturalną reakcją na zmianę orientacji hetmana - przestali grać rolę. Cała władza przeszła do głównodowodzącego siłami zbrojnymi na Ukrainie.

Pod naciskiem bloku monarchicznego hetman naznaczył głównodowodzącym początkowo gen. kawalerji KELLERA,

Hr. Keller jest znanym monarchistą i reakcjonistą; był on oddawna członkiem monarchicznych grup; z blokiem monarchicznym hr. Keller zawarł umowę, na mocy której został on kierownikiem całej akcji wojskowej monarchistów. Kopję rezolucji monarchistów w tej sprawie posiadam.

Jednak okazało się, że hr. Keller jest zbyt bezwzględny w przeprowadzaniu swych tendencji reakcyjnych, wobec czego musiał blok monarchiczny wycofać go. Na jego miejsce został również naznaczony monarchista, gen. ks. Dołgorukow, jednostka zupełnie bez znaczenia wobec braku zupełnego kwalifikacji do samodzielnej akcji.

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

7A
234

Jak już wzmiankowałem, rząd hetmana nie grał roli; władza cywilna i wojskowa skoncentrowała się w rękach głównodowodzącego, K - tym samym w rękę monarchistów. Plan monarchistów był tego rodzaju: wziąć całą władzę w swoje ręce, zorganizować oficerstwo i przy pomocy hetmana, ewent. zmusiwszy go do tego, restytuować monarchję. W ten sposób postawiono by i społeczeństwo rosyjskie i koalicję przed faktem dokonanym, co mogłoby zdecydować o całej dalszej polityce.

Plan zbudowany na prędko musiał upaść. Nie mówiąc już o tem, że ruch ukraiński zupełnie te plany pokrzyżował - nawet nie byłoby się na jego wykonanie, gdyż, jak się okazało, nawet na drużyny oficerskie nie mógł blok liczyć. Przedstawiciel dobrowolców, gen. Łomnowski był przeciwwagą całej akcji - za co nawet był w przeciągu kilku godzin aresztowany.

Najlepszym dowodem słabości monarchistów był plan es - erów dokonania odwrotnego zamachu. Es - erzy po ogłoszeniu mobilizacji oficerów mieli w drużynach oficerskich dość znaczne wpływy. Jak się okazuje wrogi nastrój w stosunku do monarchistów był dość silny w łonie drużyn oficerskich. Plan polegał na tem; oficerskie drużyny miały aresztować swoich dowódców i księcia Dołgorukowa, rozbroić wierne oddziały hetmanowi i głównodowodzącemu - oddać władzę cywilną w ręce samorządu miejskiego, obranego na zasadach demokratycznych; dowództwo wojskowe miał objąć przedstawiciel armji ochotniczej, gen. Łomnowski, sympatyk Sojuza Wozroźdzenia. Akcja miała być przeprowadzona 13 grudnia i nawet się rozpoczęła; kilka oddziałów oficerskich aresztowało swoich dowódców i było gotowe do wystąpienia. Sprawa się rozbiła o brak zdecydowania i bojaźliwość Rady Miejskiej i gen. Łomnowskiego. Po przeprowadzeniu zamachu miano rozpocząć rokowania z dyrektorjatem, i sprawy poszłyby inną drogą. Wobec stanowiska Łomnowskiego i Rady Miejskiej całą akcję odwołano, a 14-go wojska dyrektorjatu wkroczyły do Kijowa.

Za cały czas oblężenia Kijowa władza spoczywała w ręku monarchicznej piątki, w której główną rolę grał aferzysta i karierowicz Dobryński, organizator armji Astrachańskiej i Południowej, o którym są dane, że pracował i u bolszewików jako szpieg i prowokator / nie sprawdzone / .

Zakładano w tym czasie całą masę interesów - wyjaśnia się obecnie sprawa Panamy w Ministerjum Wojny. Szereg ludzi za ten miesiąc zrobiło bajeczne interesy. Powoli zaczynają te sprawy wpływać na widownię.

Jak już meldowałem, hetman nie był popierany przez żadne sfery, gdyż tych, których pociągała jego anty-demokratyczna polityka odrzucała jego pseudo - niepodległościowość, Ukraińców zaś - jego reakcyjność. Hetman utrzymywał się tylko dzięki zbiegowi okoliczności i polityce niemieckiej.

Stan, do jakiego doprowadziły Ukrainę rządy hetmana, był następujący: reakcja wywołała ogromny wzrost rewolucyjnego nastroju nie tylko w masach, ale i we wszystkich mniej więcej demokratycznych grupach. Zwrot obywatelom ziemi, wypłacanie odszkodowania, akcja oddziałów kernych - poruszyły własność. Spekulacja, rozpusta i hulanki w miastach, przygnębienie we wsiach.

Chęć do odwrotu i myśl zrzucenia hetmana zaczęła kiełkować w głowach działaczy ukraińskich od czasu " wyborów " hetmana. Jednak siła Niemców i ich stanowisko zupełnie wykluczały wszelką możliwość akcji zbrojnej, szczególnie, że tworzenie armji było przeprowadzone tylko na papierze - więc nie było nawet gdzie prowadzić agitację. To też akcja ukraińskich partji sprowadzała się do akcji ściśle politycznej. Hetmanowi i Niemcom był złożony szereg memoriałów o demokratyzacji i ukrainizacji. Niemcy i hetman początkowo dość zrećcznie prowadzili politykę i wodzili za nos Ukraińców.

Z chwilą jednak, gdy stała się jasną porażka Niemców-, akcja Ukraińców zaczyna nabierać coraz większej siły. Rezultatem tego jest koalicyjny gabinet.

Sytuacja w tamtym czasie została scharakteryzowana przez jednego z wybitnych monarchistów, urzędnika spraw wewnętrznych, Falberga, w sposób następujący: akcja Ukraińców jest ogromnie niebezpieczną. Kontakt ich z bolszewikami jest stwierdzony nie tylko tajny, ale i jawny /rozmowa Winniczenki z Rakowskim / .Bolszewicy i Ukraińcy chcą jedni na drugich zrobić interes, ale że Rakowski jest mądrzejszy, więc pozwoli , a nawet pomoże Ukraińcom zwać hetmana, a później sam zwali Ukraińców. Dlatego żądał Falberg wyraźnej i ostrej anty - ukraińskiej polityki rządu.

/ Kopja dokumentu - w moim ręku /

Rzeczywiście - rozpoczęli Ukraińcy bardzo energiczną akcję. Organizatorami i twórcami planu powstania są: Winniczenko / S.-D / , Szapował / S.-R. /, Dowódca Siczowych Strzelców, pułk. Konowalec, pułk. Osiecki. Plan był knuty w bardzo ścisłej konspiracji nawet przed " Narodowym Związkiem ", szczególnie wobec negatywnego stanowiska socjalistów - federalistów. Jednocześnie była prowadzona akcja polityczna, gdyż do ostatniej chwili nie tracono nadziei, że hetman zda sobie sprawę z sytuacji i zgodzi się na gabinet demokratyczny i ukraiński. W przeddzień powstania byli Ukraińcy u hetmana. Hramota o federacji zdecydowała całą sprawę. Nawet socjaliści - federaliści zgodzili się na powstanie. Stworzono z partji ukraińskich Komitet Wojenno - Rewolucyjny, który wyłonił dyrektorjat w składzie Winniczenki, Szweca, Andrijewskiego i Petlury. Makarenko został później skooptowany. Wykorzystano przytem popularność Petlury, czemu znakomicie pomogło stałe powtarzanie przez hetmana tego imienia.

16 listopada wyjechał dyrektorjat do Białej Cerkwi. 17-go rozpoczęła się już walka zbrojna. W pierwszej chwili siły dyrektorjatu były bardzo nieznaczne - miał on do rozporządzenia jedynie legjon siczowych strzelców w ilości 2400 ludzi. Gdyby Niemcy odrazu wystąpili przeciw dyrektorjatowi - powstanie byłoby prawdopodobnie zlikwidowane w zarodku. Bierność Niemców pozwoliła początkowo na werbunek ochotnika, a później na mobilizację. Okazało się, że hasło powstania przeciwko hetmanowi i jego " obywatelko - kapitalistycznym " rządowi - było kolosalnie popularnem w masach. Jeden powiat Wasilkowski dał odrazu 20000 ludzi, w tej liczbie dość dużo oficerów, jak się okazuje każda wieś ^{posiadała} ~~posiadała~~ kilku oficerów - włościan w rangach do porucznika.

18 - go z frontu bolszewickiego ruszył na Charków oddział pułkownika Bałbaczana i zajął go. Jednocześnie powstanie obejmować zaczęło całą Ukrainę. Tylko w poszczególnych miastach i miasteczkach utrzymywały się nieliczne oficerskie oddziały i to przeważnie tam, gdzie Niemcy wystąpili p ozynnie przeciw republikańskiemu wojsku. Jednocześnie była prowadzona akcja polityczna, grupowano siły ukraińskie, tworzone administracje, powracano do

PLISDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

74
237

PLSUSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

Wojna rozpędzona przez hetmana samorzędy demokratyczne. Koło 5-go grudnia prawie cała Ukraina była zajęta przez dyrektorjat. Jedynie Odesa i Kijów - były przez nich nie zajęte i poszczególne miasta, np. Połtawa. 10-go pozostał tylko Kijów - gdzie dogorywał hetman i monarchiści.

14-go grudnia hetman wydał Hramotę o zrzeczeniu się, a wieczorem wojska republikańskie zajęły Kijów. Ogromnie dwuznaczną była rola Niemców. Z jednej strony w początku ruchu absolutnie mu nie przeszkadzali - następnie wystąpili czynnie - potem zawarli zawieszenie broni, znów wystąpili czynnie. Za to część oddziałów niemieckich została rozbrojona. Ze niemiecka polityka chciała na powstaniu Ukraińców zrobić interes i że im się to absolutnie nie udało - jest zupełnie pewnem.

Niemcy wychodzą zupełnie słusznie z tego założenia, że dla koalicji zamęt i nieład na Ukrainie będzie bardzo nieprzyjemnym gdyż nietylko utrudni, ale i przeciągnie walkę z bolszewikami, poparli w początku powstanie. Nie przypuszczali oni jednak, że powstanie przyjmie tak silne formy, że oni nie będą w stanie go zwalczyć. W chwili, gdy koalicja zażądała wystąpienia Niemców i gdy zaczęto rozbrajać Niemców - okazało się, że będzie to bardzo trudnem. Wobec tego zawarli Niemcy zawieszenie broni i już do końca krak paktowali z dyrektorjatem. Rezultat ten - że obecnie wszystkie prawie sfery są anty - niemiecko nastrojone. Rosjanie za pomoc w powstaniu, następnie neutralność, Ukraińcy za nieszczerłość i zmianę frontu, zresztą w masach nie cieszyli się Niemcy nigdy ani sympatjami, ani poparciem. Koalicja też bardziej ostro zaczęła występować.

Stosunki koalicji do dyrektorjatu są nieznane. Z początku jednak były wyraźnie ostre. Pochodziło to stąd, że przedstawiciel koalicji Hennau chciał zrobić karierę na monarchizmie i wcale nie oczekiwał, że powstanie będzie tak silne. Możliwem jest, że była tu pewna intryga hetmana. Można z dużą dozą pewności twierdzić, że hetman wiedząc o gotującym się powstaniu zdecydował wykorzystać go dla celów osobistych. Mianowicie postawił koalicję, a raczej Hennau przed alternatywą - albo zbliżony do bolszewickiego separatystyczny ruch ukraiński, albo on, hetman, który za uznanie go będzie posłusznym narzędziem. To też rezultatem był ten, że Hennau w pierwszych chwilach powstania w swojej deklaracji uznał hetmana.

I jeden i drugi nie zdali sobie sprawy z siły ruchu. Hetman już został zrzucony, Hennau - zwicznął sobie całą karierę. O tem pisałem już w poprzednim raporcie. Kiedy się wyjaśniło, że dyrektorjat zwyciężył Hennau zmuszony był gadać z Ukraińcami i liczyć się z faktem dokonanym.

Obecna sytuacja na Ukrainie w żadnym razie nie może być -oznaczona jako jasna i trwała. Dotychczas dyrektorjat ogłosił następujące akty:

- 1/ akt o ^Zzruceniu hetmana i jego pańsko-kapitalistycznych rządów,
- 2/ zarządzenie o anulowaniu wszelkich rozkazów hetmana
- 3/ proklamowanie Ludowej Republiki Ukraińskiej, niepodległej i suwerennej,
- 4/ rozkaz do włościjaństwa o reformie rolnej.

Ten ostatni rozkaz nie wywołał zbyt wielkiego wrażenia, tymczasem został przyjęty spokojnie wobec zimy. Rozruchy, grabieże itd. były tylko w poszczególnych miejscach - tam gdzie oddziały karne zanadto hulały.

Dotychczas władza nie jest jeszcze sformowaną. Tymczasem oficjalnie władza spoczywa w ręku dyrektorjatu. Skład dyrektorjatu, już wymieniony przeze mnie posiada obecnie w swem łonie tylko przedstawicieli 2-ch partji: s.-d i samostijników. Z Ukraińskich sfer w opozycji ~~z prawa~~ z prawa stoją soc. feder., w opozycji z lewa - s.-r. Partje rosyjskie też są w opozycji - jedynie żydowskie popierają dyrektorjat. Wobec tego nie zdołano jeszcze sformować gabinetu Ministrów. Jest mowa o ustąpieniu dyrektorjatu. Ministerja i stanowiska administracyjne są czasowo obsadzone przez komisarzy.

Władza wykonawcza spoczywa w ręku władz wojskowych - tak na przykład w Kijowie nie bacząc na przyjazd dyrektorjatu, główną władzą jest Dowództwo Korpusu Oblężniczego / pułk. Konowalec/.

Sytuacja wewnętrzna też bardzo niewyraźna. Poza tarciami pomiędzy partjami ukraińskimi - rozpoczęli energiczną akcję bolszewicy. Nie posiadając silnej organizacji partyjnej, grają bolszewicy tymczasem na rewolucyjnym nastroju mas. W Jekaterynosławiu powstał znów Centralny Komitet Wykonawczy Ukrainy w składzie dawnych działaczy bolszewickich Piatakowa i innych. Wydają tymczasem odezwy, agitują, ale nawet nie opanowali jeszcze Jekaterynosławia. Tymczasem

akcja bolszewicka nie dała jeszcze rezultatu. Jak już kiedyś
wzmiankowałem psychologja włoścjanina za czas krótkiego pobytu
Niemców już się przyzwyczaiła do władzy - tem się też tłumaczy
dyscyplina i posłuch dla dyrektorjatu - szczególnie, że nowa
władza jest sympatyczną. Trudno przewidzieć, w jakim kierunku
pójdą wypadki - przypuszczać należy, że się jednak uda bolszewikom
zrewolucjonizować wojsko, a wówczas bolszewizm pewny. Tymczasem
jednak wojsko trzyma się bardzo dobrze. Dobrze zorganizowane,
dyscyplinowane - składające się z żołnierzy, którzy byli na wojnie
więc i nieźle wyćwiczeni. Posiada jednak psychologję wojska, które
zostało rozbite, czyli - że demoralizuje się bardzo łatwo przy
pierwszej porażce.

Sytuacja międzynarodowa i polityka zewnętrzna Ukrainy
są jeszcze bardziej niewyjaśnione. Z jednej strony front bolsze-
wicki - bardzo niebezpieczny wobec wygłodzenia całej Wielkorusji,
z drugiej - Polacy wojujący z Ukraińcami we Wschodniej Galicji,
nawet koalicja, której plan i zamiary są niejasne, ale która
dla poparcia swoich tendencji poprowadzi wojska na Ukrainę.
Oile do tego dodać Niemców - też element, którego plany trudno
odgadnąć - będziemy mieli cały obraz zagmatwanego położenia
Ukrainy.

To też Ukraińcy sami nie mogą się zdecydować na kierunek
polityki zewnętrznej. Lewicowe grupy s.-r. i s.-d. zaczynają co-
raz bardziej orjentować się na bolszewików przeciwko koalicji
i Polakom - rezygnując w ostatecznym razie z niepodległości.
Sec. feder. - idą na zupełne poddanie się koalicji i jej planom,
na zgodę z Polakami i walkę z bolszewikami. Dyrektorjat jeszcze
nie powziął żadnej decyzji. Wszystkie enuncjacje są ogromnie
ostrożne. Ostro nie występuje się ani w stosunku do koalicji, ani
do Polaków, ani do bolszewików, a jednocześnie - zostają wysłane
posiłki do Galicji Wschodniej, na froncie bolszewickim trwają
walki, był szereg potyczek, a od Odesy są ściągane wagony, lokomo-
tywy itd. dla utrudnienia ruchów sprzymierzeńcom.

Jasnym jest, że takie położenie długo utrzymać się nie
może.

Mogą być dwa wyjścia: pierwsze - to przeważenie wpływów lewicowych, porozumienie się z bolszewikami, tem samym rozwój anarchji - rezultat - : dezorganizacja rządu, przejście władzy do rąk elementów awanturniczych, głupich, jednym słowem najgorsze. Naturalnie upadek dyrektorjatu, wojna z koalicją i Polską.

Drugie - porozumienie z koalicją - zduszenie przy jej pomocy bolszewizmu wewnętrznego - rokowania z Polską - rezultat - przyjscie do władzy socjalistów - federalistów, liberalno - burżuazyjny ustrój i bezwzględnie federacja z Rosją.

I w pierwszym i w drugim wypadku nieunikniona okupacja Ukrainy przez sprzymierzeńców - większymi lub mniejszymi siłami.

W samym toku powstania dużą rolę odegrała Galicja Wschodnia. Tak samo zbrojne powstanie było przygotowywane pod egidą pomocy zarubieźnym braciom. Początkowo akcja oparła się na Siczowych Strzelcach. Artylerja została dostarczona z Galicji.

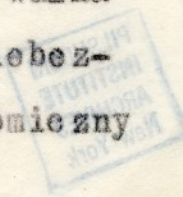
W obecnej chwili na pokoc ~~zaskakajaxx~~ zostały wysłane oddziały do Galicji Wschodniej.

Toczyły się i toczą się rokowania o zlanie się obydwu ludowych republik ukraińskich. Sprawa w kołach ukraińskich jest przesądzoną - jednak przyczyny taktyczne - wstrzymują ogłoszenie aktu oficjalnego. Pozatem istnieją pewne tarcia - szczególnie w dziedzinie stosunku do bolszewików.

K O A L I C J A .

Zasadniczym dążeniem koalicji w obecnej chwili jest walka z bolszewikami. Poza przyczyną charakteru wewnętrznego - niebezpieczeństwa bolszewizmu - gra tu ogromną rolę interes ekonomiczny zwrot pożyczek i wykorzystanie Rosji.

Na tej podstawie buduje się cała polityka entent'y .

matycznych przedstawicieli - jest markiz de Velvoi.

Najprawdopodobniejsze kandydatury na dowodzących wojskami ekspedycyjnymi generałowie Franche d'Espery i Bertelot.

Na dzień 14 grudnia sytuacja w Odesie przedstawiała się w sposób następujący:

Miasto podzielono na dwie zony: francuską i ukraińsko-niemiecką. W zonie francuskiej utrzymywał porządek jedynie oddział polski z nad Donu, uznany za wojska sprzymierzone, o czym się pisze we wszystkich oficjalnych enuncjacjach. Poza to w porcie stała koalicyjny eskadra w składzie 3-ech drednautów francuskich / Justice, Mirabeau i ? / , 2 angielskie, kilka pancerników, krążowników i rąk torpedowców.

Oczekiwano lada dzień desantu. Według wiadomości ze źródeł niemieckich na dzień 19 grudnia desant liczył już do 30000, sfery ukraińskie obliczały na 22000. Nie ulega wątpliwości, że w tych dniach desant zostanie zwiększony.

Tymczasem główną rolę odgrywają francuzi: w Odesie jest tylko misja dyplomatyczno-francuska z Hennau na czele i misja wojskowa z kapitanem Langeron na czele. Anglicy są, ale stoją w cieniu.

W dziedzinie taktyki francuskiej jest przypuszczalnym, że postarają się oni nie zrywać w zupełności z Ukraińcami aż do czasu wylądowania znacznych sił wojskowych, a następnie zaczną przeprowadzać z całą bezwzględnością swe plany.

Co do stosunku do Polski, to według wiadomości z Odesy w dziennikach francuskich było wyraźnie zaznaczone, że Polska została uznana za stronę wojującą. Dalszych szczegółów brak.

Na terenie Kijowa nieoficjalni przedstawiciele francuzów - wypuszczony z więzienia sekretarz konsulatu Moulin i pomocnik p. Hen.-Serkul - prowadzą rokowania i stosunki poza sferami rosyjskimi tylko z ukraińskimi socjalistami-federalistami.

Taka akcja koalicji może być scharakteryzowana jako bardzo ostrożna. Nie ulega jednak wątpliwości, że w najbliższej przyszłości Ukraina będzie zajęta przez sprzymierzeńców.

W ostatniej chwili ze sfer dyplomatycznych otrzymałem wiadomość zupełnie ścisłą, że stacja Razdzielna została zajęta przez wojska francuskie. Dowództwo ukraińskie wysyła wojska na spotkanie na wypadek niemożliwości porozumienia się.

Mam dane, że Niemcy pod wielką tajemnicą opracowują plan koncentracji wojsk w rejonie Kijowa. Cel - nieznanym. Nie jest wykluczonem porozumienie z ententą w tej sprawie.

